

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Αρχαίο ελληνικό δράμα: Ευριπίδης

Ενότητα: 18. Ερμηνευτικές παρατηρήσεις στίχων 976-1080

Μενέλαος Χριστόπουλος

Τμήμα Φιλολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας.....	4
2. Περιεχόμενα ενότητας	4
3. Ερμηνευτικά σχόλια στους στ. 976-1080 της <i>Μήδειας</i>	5
4. Παρουσίαση των σωζόμενων ευριπίδειων έργων (<i>Τρωάδες, Έλένη</i>)	6
7. Ενδεικτική βιβλιογραφία	7

1. Σκοποί ενότητας

Η ενότητα στοχεύει στην παροχή βασικών πληροφοριών για την ερμηνεία των στίχων 976-1080 της *Μήδειας*, που αποτελεί το βασικό αντικείμενο μελέτης του μαθήματος, καθώς και στην παρουσίαση των τραγωδιών *Τρωάδες* και *Έλένη*.

2. Περιεχόμενα ενότητας

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει ερμηνευτικά σχόλια σε στίχους της *Μήδειας*, καθώς και βασικές πληροφορίες για την υπόθεση και την χρονολόγηση των σωζόμενων έργων του Ευριπίδη. Η παρούσα ενότητα εστιάζει στους στίχους 976-1080 της *Μήδειας*, ενώ στο δεύτερο μέρος της παρουσιάζονται οι τραγωδίες *Τρωάδες* και *Έλένη*.

3. Ερμηνευτικές παρατηρήσεις στους στ. 976-1080 της Μήδειας

- **Στ. 976-989:** Το πρώτο στροφικό ζεύγος του τετάρτου στασίμου εστιάζει στους μελλοθάνατους χαρακτήρες του έργου. Ο θάνατος των παιδιών φαίνεται πλέον αναπόφευκτος, σε αντίθεση με την προσδοκία του Χορού στο προηγούμενο στάσιμο για αναβολή του σχεδίου. Ομοίως, ο Χορός φαντάζεται την κόρη του Κρέοντα να φορά τα θανάσιμα δώρα της Μήδειας και να καταλήγει στον θάνατο αντί του γάμου.
- **Στ. 990-1001:** Το δεύτερο στροφικό ζεύγος αναφέρεται στους δύο πρόξενους του δράματος που πρόκειται να συντελεστεί, τον Ιάσονα και την Μήδεια. Ο Χορός, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζει το μεγάλο μερίδιο ευθύνης που φέρει, οικτίρει τον Ιάσονα για την άγνοιά του σχετικά με το μεγάλο κακό που πλησιάζει. Η αναφορά στην Μήδεια περιγράφει για μία ακόμη φορά τις αιτίες της κατάστασης: η Μήδεια θα σκοτώσει τα παιδιά της επειδή ο Ιάσοντας αποφάσισε να παντρευτεί άλλη γυναίκα.
- **Στ. 1002-1007:** Μετά το τέλος του χορικού εισέρχεται ο Παιδαγωγός μαζί με τα παιδιά και ανακοινώνει στην Μήδεια ότι η κόρη του Κρέοντα δέχτηκε τα δώρα και ότι η εντολή για εξορία των παιδιών ανακλήθηκε. Η Μήδεια διαπιστώνει πλέον ότι δεν υπάρχει περιθώριο να αλλάξει το σχέδιό της για την θανάτωση των παιδιών.
- **Στ. 1015-1016:** Ο διάλογος της Μήδειας με τον Παιδαγωγό βασίζεται στην αντίθεση ανάμεσα σε όσα η Μήδεια γνωρίζει και έχει σχεδιάσει και σε όσα ο Παιδαγωγός αγνοεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι στίχοι 1015-6: ο Παιδαγωγός, προσπαθώντας να παρηγορήσει την Μήδεια, της λέει ότι και η ίδια θα μπορέσει να επιστρέψει κάποτε από την εξορία. Η Μήδεια απαντά με την δίσσημη φράση *ἄλλους κατάξω πρόσθεν*, την οποία ο Παιδαγωγός εκλαμβάνει ως μια ειρωνική εκδοχή της φράσης «δεν πρόκειται να επιστρέψω ποτέ», ενώ η ίδια εννοεί ότι θα στείλει στον Άδη (*κατάξω*) τα παιδιά της.
- **Στ. 1019-1080:** την συνομιλία με τον Παιδαγωγό ακολουθεί ο περιφημος μονόλογος της Μήδειας, στον οποίο παρουσιάζεται η εσωτερική της πάλη σχετικά με τον φόνο των παιδιών.
- **Στ. 1024-1035:** απευθυνόμενη στα παιδιά, που βρίσκονται ακόμη επί σκηνής, η Μήδεια θρηνεί για όλες εκείνες τις χαρές που δεν πρόκειται να πάρει από αυτά, όπως οι άλλες μητέρες: τον γάμο και την φροντίδα στα γηρατειά. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και σε αυτούς τους στίχους τα λόγια της Μήδειας μπορούν να χαρακτηριστούν δίσσημα, αφού και η θανάτωση των παιδιών και η δική της εξορία θα είχαν τα ίδια αποτελέσματα.
- **Στ. 1040-1048:** η σφοδρή εσωτερική πάλη της Μήδειας κορυφώνεται, υποβοηθούμενη από την παρουσία και τις κινήσεις των παιδιών. Στους στίχους

αυτούς φαίνεται ότι το σχέδιο οδεύει προς ματαίωση, αφού η Μήδεια, συγκινημένη από το χαμόγελο των παιδιών αποφασίζει προς στιγμήν να αλλάξει την απόφασή της.

- **Στ. 1049-1055:** η Μήδεια επανέρχεται στο αρχικό της σχέδιο για την δολοφονία των παιδιών. Επικαλείται το ίδιο επιχείρημα, όπως και πολλές φορές νωρίτερα, δηλαδή το γεγονός ότι δεν πρέπει να επιτρέψει στους εχθρούς της να την χλευάσουν. Στέλνει, λοιπόν, τα παιδιά στο εσωτερικό του σπιτιού και σαν να πρόκειται να τελέσει θυσία προειδοποιεί να μην παρευρεθεί όποιος δεν πρέπει να είναι παρών (*ὄτω μὴ θέμις παρεῖναι*).
- **Στ. 1056-1058:** επανέρχεται η ιδέα για ματαίωση του φόνου των παιδιών.
- **Στ. 1060-1061:** σε μια τελευταία προσπάθεια να πάρει θάρρος για να εκτελέσει τον φόνο, η Μήδεια αναφέρει ότι δεν προτίθεται να επιτρέψει στους εχθρούς της να κακομεταχειριστούν τα παιδιά της, όταν αυτή θα βρίσκεται στην εξορία. Πρόκειται για μια λογική σκέψη, αφού οι συγγενείς της δολοφονημένης κόρης του Κρέοντα θα εκδικούνταν την Μήδεια στα πρόσωπα των παιδιών της. Σχετικά με την κακοποίηση των παιδιών από τους Κορίνθιους, ο Ευριπίδης αξιοποιεί παλαιότερη παράδοση, σύμφωνα με την οποία τα παιδιά της Μήδειας δολοφονήθηκαν από τους κατοίκους της Κορίνθου.
- **Στ. 1069-1080:** τα παιδιά επανέρχονται στην σκηνή και η Μήδεια απευθύνεται σε αυτά με τρυφερότητα για μια τελευταία φορά, τονίζοντας παράλληλα ότι φροντίζει για την ευτυχία τους, αλλά στον Κάτω Κόσμο, αφού την δυνατότητα να ζήσουν ευτυχισμένα στο κόσμο των ζωντανών την αφαίρεσε από αυτά ο πατέρας τους.

4. Παρουσίαση των σωζόμενων ευριπίδειων έργων

- **Τρωάδες**
Στον πρόλογο του έργου, που παραστάθηκε το 415 π. Χ., ο Ποσειδώνας μιλά για την χαμένη δόξα της Τροίας και η Αθηνά για την πικρία εξαιτίας των ωμοτήτων των νικητών, που η ίδια βοήθησε, ενώ προαναγγέλλουν το δύσκολο ταξίδι της επιστροφής των Ελλήνων. Η Εκάβη μαζί με τον Χορό των αιχμάλωτων Τρωαδιτισσών θρηνούν για την μοίρα τους, όταν εισέρχεται ο Ταλθύβιος και ανακοινώνει την τύχη καθεμιάς: η Κασσάνδρα δίνεται στον Αγαμέμνονα, η Ανδρομάχη στον Νεοπτόλεμο, η Εκάβη στον Οδυσσέα και η Πολυξένη προορίζεται να θυσιαστεί στον Αχιλλέα. Στην σκηνή εμφανίζεται η Κασσάνδρα σε κατάσταση μανίας, που προφητεύει ότι η απόδοσή της στον Αγαμέμνονα θα γίνει αιτία να καταστραφεί ο οίκος του, αλλά και ότι τον Οδυσσέα περιμένει δεκαετής περιπλάνηση. Μετά την είσοδο της Ανδρομάχης με τον Αστυάνακτα, ο Ταλθύβιος εμφανίζεται για να πάρει το παιδί προκειμένου να το ρίξει από τα τείχη της Τροίας, εξασφαλίζοντας έτσι την διακοπή του τρωικού βασιλικού οίκου, όπως συμβούλευσε ο Οδυσσέας. Τα δάκρυα της Ανδρομάχης δεν έχουν κανένα αποτέλεσμα. Στην συνέχεια

εμφανίζεται ο Μενέλαος με την Ελένη, η οποία υπερασπιζόμενη τον εαυτό της, αποδίδει όσα συνέβησαν στην Αφροδίτη και τον Πάρη, ενώ υποστηρίζει ότι προσπάθησε ανεπιτυχώς να αποδράσει από την Τροία. Τα επιχειρήματά της αντικρούει η Εκάβη που ζητά την θανάτωσή της, περιγράφοντας την καταστροφική επίδρασή της στους ανθρώπους. Ο Μενέλαος αποφασίζει τελικά να την πάρει μαζί του στην Ελλάδα και να αποφασίσει εκεί για την τιμωρία της. Τελικά, επιστρέφεται το νεκρό σώμα του Αστυάνακτα, το οποίο η Εκάβη αποχαιρετά τοποθετώντας στην ασπίδα του Έκτορα και όλοι επιβιβάζονται στα πλοία, ενώ οι στρατιώτες πυρπολούν την Τροία.

- **Έλενη**

Στον πρόλογο του έργου, που παρουσιάστηκε το 412 π. Χ., η ομώνυμη ηρωίδα εξηγεί ότι η ίδια δεν έφτασε ποτέ στην Τροία, αλλά ότι η Ήρα έστειλε εκεί ένα είδωλό της. Η ίδια έφτασε με την συνοδεία του Ερμή στην Αίγυπτο και παραδόθηκε στον βασιλιά Πρωτέα, που ανέλαβε την προστασία της. Ο γιος του Πρωτέα και τωρινός βασιλιάς, Θεοκλύμενος, προσπάθησε να την παντρευτεί παρά την θέλησή της και έτσι έχει καταφύγει στον τάφο του Πρωτέα. Εκεί την συναντά ο Τεύκρος, επτά χρόνια μετά την άλωση της Τροίας, καθώς επιστρέφει στην Κύπρο, ο οποίος την πληροφορεί ότι ο Μενέλαος είναι νεκρός, χωρίς όμως να γνωρίσει την αληθινή ταυτότητά της, παρότι παρατήρησε την ομοιότητα με την Ελένη της Τροίας. Η Ελένη συμβουλεύει τον Τεύκρο να φύγει, καθώς ο Θεοκλύμενος καταδιώκει τους Έλληνες. Ο Χορός συμβουλεύει την Ελένη να ζητήσει την μαντική συμβουλή της Θεονόης, αδελφής του βασιλιά, και φεύγει μαζί της. Στην σκηνή εμφανίζεται ο Μενέλαος ζωντανός, περιγράφει τις περιπέτειες του ίδιου και του ειδώλου και μαθαίνει έκπληκτος από μια γερόντισσα ότι ο Θεοκλύμενος διώκει τους Έλληνες αφότου η Ελένη έφτασε στην Αίγυπτο. Μετά την επιστροφή της Ελένης, οι δύο σύζυγοι αναγνωρίζονται ενώ ένας αγγελιαφόρος μας πληροφορεί για την εξαφάνιση του ειδώλου. Ακολουθεί η οργάνωση του σχεδίου διαφυγής των συζύγων με εξασφαλισμένη την εχεμύθεια της Θεονόης. Ο Μενέλαος εμφανίζεται ως αγγελιαφόρος του θανάτου του. Η Ελένη ζητά πλοίο από τον βασιλιά δήθεν για να προσφέρει χοές στην θάλασσα κι έτσι οι σύζυγοι δραπετεύουν, αφού οι σύντροφοι του Μενελάου σκοτώνουν το αιγυπτιακό πλήρωμα. Ένας Αιγύπτιος, που καταφέρνει να σωθεί, περιγράφει τα γεγονότα στον βασιλιά, που επιχειρεί να σκοτώσει την Θεονόη. Αυτό αποτρέπεται με την εμφάνιση των Διόσκουρων, που προλέγουν ταυτόχρονα της θεοποίησης της Ελένης.

5. Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Battezzato, L., "Scena e testo in Euripide, Med. 1053-1080", *RIFC* 119 (1991), 420-436.
- Diller, H., "Θυμὸς δὲ κρείσσω τῶν ἐμῶν βουλευμάτων", *Hermes* 94 (1966), 267-275
- Dyson, M., "Euripides' *Medea* 1056-1080", *GRBS* 28 (1987), 23-34.
- Lloyd-Jones, H., "Euripides, *Medea* 1056-1080", *Würzburger Jahrbücher für die Altertumswissenschaft*, n. F. 6a (1980), 51-59.

- Mastronarde, D. J., *Ευριπίδου Μήδεια*. Μετάφραση Δ. Γιωτοπούλου, επιμέλεια μετάφρασης Μ. Χριστόπουλος. Αθήνα, Πατάκης 2006.
- Michelini, A. N., "Neophron and Euripides's *Medeia* 1065-1080", *TAPA* 119 (1989), 115-135.
- Page, D. L., *Ευριπίδη Μήδεια*. Μετάφραση Γ. Γιατρομανωλάκης. Αθήνα, Καρδαμίτσα 1990.
- Reeve, M. D., "Euripides, *Medea* 1021-1080", *CQ* 22 (1972), 51-61.
- Seidensticker, B., "Euripides, *Medea* 1056-1080" στο M. Griffith και D. J. Mastronarde, *Cabinet of the Muses. Essays on Classical and comparative literature in honor of Thomas G. Rosenmeyer*. Atlanta 1990.
- Stanton, G. R., "The end of Medea's monologue: Euripides, *Medea* 1078-1080", *Rheinisches Museum* 130 (1987), 97-106.
- Στεφανόπουλος, Κ. Θ., *Ευριπίδης. Μήδεια*. (μετάφραση). Αθήνα, Κίχλη 2012.
- Χριστόπουλος, Μ., *Μιμήσεις πράξεων. Αφήγηση και δομή στις τραγωδίες των κλασικών χρόνων*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 2002.